

תורת הבטחון – פרשת משפטים

בענין בטחון ברפואה

ירפא וירפא. (כא, יט)

איאתא בב"ק (פה, ע"א): "דתניא דבי ר' ישמעאל אומר ורפא ירפא מכאן שניתן רשות לרופא לרפאות", ע"כ. ופרש"י ז"ל, "ולא אמרין רחמנא מחי ואיהו מסי", עכ"ל. [וע"ע מש"כ רש"י בברכות (ס, ע"א ד"ה שאין דרכן) ז"ל, "כלומר לא היה להם לעסוק ברפואות אלא לבקש רחמים", עכ"ל]. הרי, דאי לאו שהתיר הכתוב ללכת ולדרוש אצל הרופאים, היה אסור לו ללכת, ומי שנחלה ע"כ רצונו יתב"ש גזר עליו כן, ואופן רפואתו היתה רק ע"י שיבקש רחמים, כי הרפואה מסורה אך ורק ביד הקב"ה, קמ"ל קרא, דמותר גם כן להשתדל אצל הרופאים, והוא והא סגי.

ניתנה רשות לרופא לרפואת

וכן נפסק להלכה (יו"ד סי' של"ו) ז"ל, "נתנה התורה רשות לרופא לרפאות. ומצוה היא. ובכלל פיקוח נפש הוא. ואם מונע עצמו, הרי זה שופך דמים וכו'", ע"כ.

והק' הט"ז: כיון דבאמת מצוה היא למה קרי לה תחלה רשות? ותירץ: "ונראה דהכי הוא כוונת הענין זה דרפואה האמיתית היא ע"פ בקשת רחמים דמשמאי יש לו רפואה כמ"ש מחצתי ואני ארפא אלא שאין האדם זוכה לכך אלא צריך לעשות רפואה על פי טבע העולם והוא יתברך הסכים על זה ונתן הרפואה ע"י טבע הרפואות וזהו נתינת רשות של הקדוש ב"ה וכיון שכבר בא האדם לידי כך יש חיוב על הרופא לעשות רפואתו... ועיי' ברמב"ן פ' בחקותי האריך בענין זה של רפואות ומדבריו משמע בפירוש ורפא ירפא כמ"ש: אך יש לי מקום עיון במה שכתב שם שאין מעשה רפואות בבית הצדיקים וכן אמרו כל כ"ב שנה דמלך רבה [ר' יוסף] אפילו אומנא לבייתה לא קרא עכ"ל משמע דמפרש שלא הוצרך לרפואה וכו'", עכ"ל. עיי"ש בכל דבריו.

וכבר ידוע שיש פלוגתא בין רבותינו ז"ל בענין הליכה לרופאים. הנה דעת הרמב"ן (ויקרא טו, יא), דלעולם לא הותר לחולה ללכת לרופא, וכוונת הש"ס "שניתן רשות לרופא לרפאות", היינו, למי שאינו בוטח בה' והוא הלך אצל רופא, לאותו איש הותר לרופא לרפאותו. אבל לעולם ליכא שום היתר לחולה להלך אצל רופא.

אולם דעת הרמב"ם (פי' המשניות פסחים סוף פ"ד), דכמו שצריך לאכול שלא ימות מחמת חולי הרעב, כמו כן לענין רפואה צריך לעשות השתדלות בדרך הטבע לרפאות עצמו מחליו, ואין שום חסרון בזה וחלילה לומר שהאיש העושה כן אינו מאמין ובוטח בהקב"ה כראוי - וכדמשמע מהרמב"ן הנ"ל.

אמנם, כבר למדונו רבותינו ז"ל (מכתב מאלהו [ח"ג, עמ' קע ואילך], הו"א באמונה ובטחון [פ"ה אות ה], אבן ישראל [דרוש ג]) ואמרו שבאמת אין כאן פלוגתא בין הרמב"ן והרמב"ם, רק הרמב"ן איירי במי שהוא בוטח באמת ובתם לב בהקב"ה בדרגה גבוהה מאוד, אבל באיש שאין

בטחונו שלם, הכל מודים שגם לדעת הרמב"ן האדם צריך לעשות השתדלות בעניני רפואה. והרמב"ם שנקט דבריו באופן זה הוא משום שכן הוא בסתם אינשי דעלמא שאין בטחונם חזק כ"כ בדרגה גבוהה מאוד עד כדי כך שיכולים לשום ידם בכפם ולבטוח בה' ית' בלי שום דאגה כלל וכלל. כן העלו רבותינו בזה, מר כדאית ליה ומר כדאית ליה, עיי' בדבריהם. ונמצא דהכל תלוי כפי מדת הבטחון של כל אחד ואחד, ככל שאר עניני השתדלות.

השתדלות אינו מועיל

א"כ, מאחר שמבואר דאיכא חובת השתדלות לדרוש ברופאים, הרי הוא כמו שאר עניני השתדלות, שההשתדלות אינו מועיל כלל. ואין שום כח לעצם ההשתדלות. כמו שכ' החובת הלכבות (שער הבטחון פ"ד) ז"ל, "וכמו שאמרנו בחיים ובמות, כן נאמר בחיוב תביעת סבות הבריאות והמזון והמלבוש והדירה, והמדות הטובות, ולהרחיק שכנגדם, עם ברור אמונתו כי הסבות אין מועילות אותו בזה כלום, אלא בגזרת הבורא יתברך... וכן נאמר בענין הבריאות והחולי, כי על האדם לבטוח בבורא בזה ולהשתדל בהתמדת הבריאות, בסבות אשר מטבעם זה, ולדחות המדוה במה שנהגו לדחותו, כמו שצוה הבורא יתעלה: ורפא ירפא, מבלי שיבטח על סבות הבריאות והחולי, שהן מועילות או מזיקות אלא ברשות הבורא, וכאשר יבטח בבורא, ירפאהו מחליו בסבה ובלתי סבה, כמ"ש: ישלח דברו וירפאם וגו', ואפשר שירפאהו בדבר המזיק הרבה", עכ"ל.

ר"ל, הגם דאיכא חובה לעסוק בהשתדלות, מ"מ אין שום כח לעצם ההשתדלות, רק כל מה שמגיע לו, בין בעניני פרנסה ובין בעניני רפואה - הוא רק בגזירת הבורא. וא"א בשום אופן לשנות גזירת הבורא יתברך [ברבוי השתדלות, רק ע"י זכותים, כגון ע"י בטחון, תפילה ותשובה ומעשים טובים]. ומ"מ הגם שכל דבר כבר נגזר מאת הבורא יתברך, מ"מ הגזירה הוא דוקא אם יעשה האדם ההשתדלות המוטלת עליו לעשות. ואין לומר, דאילו כבר נקצבו מזונותיו מאת הבורא אמאי יעסוק בסביבות להשיג פרנסתו, דהא כך הוא רצונו של השי"ת, ואם לא יעסוק בהשתדלות, לא ישיג פרנסתו ורפואתו [וכבר האריך החובת הלכבות בשער הבטחון פ"ג בביאור טעמים לחובת השתדלות].

הרופא אינו אפילו שליח

וא"כ, מאחר שמבואר דעסק בכל עניני השתדלות, וגם העסק בעניני רפואה אינו מועיל כלל, וכל מה שעוסק בזה הוא רק לקיים גזירת הבורא לעסוק בהשתדלות - וההשתדלות אינו מועיל כלל. א"כ החובה מוטלת עלינו להאמין שהרופא אין לו שום כח כלל לרפאות, ואם נתרפא ע"י מעשיו של הרופא, הרפואה אינו כלל מכח הרופא, אלא אך ורק מכח הקב"ה בעצמו.

ויש להוסיף דברי מרן המשגיח הגה"צ הרב מתתיהו סלומון שליט"א, שמה שהעולם רגילים לומר שהרופא הוא "שליח" - הוא

טעות, ואין זה אמת כלל. שהפ"י של 'שליח': היינו שמוסר להשליח כח לעשות איזה דבר. אבל מאחר שכל הרפואה הוא כולו מהשי"ת, שאנו מאמינים "שהבורא יתברך שמו בורא ומנהיג לכל הברואים, והוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים", וא"כ אנו מאמינים שאין להרופא שום כח כלל, וא"כ הרופא אינו אפילו שליח. וכל מה שאנו הולכין לרופא הוא אך ורק לקיים חובת השתדלות המוטלת עלינו לעשות.

בורא רפואות 'מחדש רפואות חרשות'

ומאחר שמבואר שהרפואה אינו תלוי כלל בעצם ההשתדלות שהחולה דורש ועוסק, רק הרפואה הוא אך ורק מאת השי"ת, א"כ אם אין שום אופן להשתדל להשיג רפואה לאיזה חולי שהיא, אין זה מגרע היכולת של השי"ת לרפאות החולי. שהרי הרפואה אינה תלויה כלל בעצם ההשתדלות. ואנו מאמינים שהי"ת הוא "כל יכול" ואין שום דבר נמנע ממנו מלעשות, ויש לו היכולת לרפאות כל חולי שבעולם אפי' אם ליכא שום השתדלות שיתכן לעשות בדרך הטבע.

ועל דרך זה ביאר ר' שמשון פינקוס (נפש שמשון - אמונה עמו מה) מה שאנו אומרים בכל יום בברכת יוצא אור "בורא רפואות" וז"ל: "והרי כל יום אומרים אנו בתפילה שהקב"ה הוא "בורא רפואות" ופירש הרמב"ן ש"בריאה" פירושה יש מאין, הקב"ה בורא רפואות יש מאין. אם כן, גם כשהרופא אומר שהכל אבוד - הקב"ה יכול לברוא רפואה חדשה שלא היתה עד היום - יש מאין. עצם ידיעה זו אמורה לנסוך בחולה כוחות חדשים ולגרום לו שלא להתרגש יתר על המידה מדברי הרופאים", עכ"ל.

הבוטח בה' זוכה לרפואת ה' בלי שום צער

הנה רבינו בחיי פ"י הקרא מדוע נאמר **רַפָּא וְרַפָּא וְרַפָּא וְרַפָּא** וז"ל, "כל רפואה בבשר ודם לא מצאנוהו בכל הכתובים כי אם בדגש, וכן (ירמיה נא, ט): **רַפְּאִינוּ** את ככל ולא נרפתה", אבל בהקב"ה מציינו ברפה, והוא שכתוב: (שם יז, יד) **רַפְּאֵנִי ה' וּרְפָא**, וכתוב (תהלים קמו, א): **הֲרַפָּא לְשׁוּרֵי לֵב**, (הושע יד, ה) **אֲרַפָּא מְשׁוּבְתִים**, (בראשית כ, יז) **וַיִּרְפָּא אֱלֹהִים אֶת אַבְיִמֶלֶךְ**, (לעיל טו, כו) **כִּי אֲנִי ה' רַפְּאֵךְ**. והטעם בזה כי הרפואה בבשר ודם אינה אלא ע"י צער וטורח והוא שייסבול הסם או המשקה המר, אבל רפואה של הקדוש ברוך הוא בנחת אין שם צער כלל (משלי י, כב) **"כִּי בִרְכַת ה' הִיא תַעֲשִׂיר וְלֹא יוֹסִיף עֲצֵב עִמָּה"**, עכ"ל. ונראה לבאר דבריו, דהרשות נתונה לכל אדם לבחור אם רוצה רפואת ה' - דהיינו רפואה שלימה בלי שום צער, או רפואת בשר ודם - דהיינו שיש בו צער באותו רפואה. שאם בעת עסקו בהשתדלות יבטח בה' שירפא אותו - הרי הוא זוכה לרפואת ה', לרפואה בלי שום צער כלל. אבל אם חו"ש לא יבטח בה' כשיעסוק בעסק ההשתדלות, יהיה לו צער, שהרי הוא לא יזכה לרפואת ה', כי אם לרפואת בשר ודם, שאינה אלא ע"י צער וטורח.

תפילה להתרפאות

הנה בשו"ע (סי' ר"ל ס"ד) מובא, "הנכנס להקזי דם, אומר: יהי רצון מלפניך ה' אלהי שיהא עסק זה לי לרפואה כי רופא חנם אתה, ולאחר

שהקזי, יאמר: ברוך רופא חולים", ע"כ. וכתב ע"ז המשג"ב (שם) וז"ל, "וה"ה בכל מידי דרפואה יאמר זה ולא יחשוב שתהיה איזה דבר לו רפואה אלא ע"י הבורא ית"ש ולכן ע"י תפילה זו ישים בטחונו בו ויבקש ממנו שתהיה לו לרפואה", עכ"ל. הרי, מאחר שאין שום כח בעניני עסק הרפואה לרפאות, וכל הרפואה הוא אך ורק מאת השי"ת, ע"כ צריך להתפלל ולבטוח בהשי"ת שירפא אותו, דרך ע"י השי"ת יכול להתרפאות, ואין שום דרך אחרת. שאם חו"ש יעלה על דעתו שיתכן להתרפאות בדרך אחרת, הרי הוא אינו מבקש רחמים ממקור כל הרפואות, שאינו סומך עליו, אלא סומך על רפואה פלונית וכדומה.

תכלית של כל צרה

ויש להוסיף עוד, דתכלית של התפילה אינו רק לזכות לישועת ה', אלא אדרבא, התכלית של הצרה הוא כדי שיתפלל להשי"ת. כמו שאמרו חז"ל (שיר השירים רבה ב, לד): מפני מה נתעקרו האמהות, מפני שהקב"ה מתאוה לתפילתן של צדיקים", ע"כ. הרי, שהתכלית של תפילה אינו רק סיבה לינצל מהצרות ויסורים, אלא אדרבה הסיבה של הצרות הוא להתפלל להשי"ת. מפני שהקב"ה מתאוה לאותן תפילות.

וכן אוקים הבית הלוי (בקהו' הבטחון) שזהו האופן שראוי לנהוג כשמגיע איזה צער וצרה לאדם וז"ל, "וזאת תורת האדם הישר כשמגיע לו איזה צער חלילה או חסרון מזונות, לא ירבה בהשתדלות, רק יפשפש במעשיו אשר לא טובים שסיבבו לו כל זה, וכאמרם (ברכות ה, ע"א) אם רואה אדם שייסורים באין עליו יפשפש במעשיו, וישוב ממעשיו הרעים וישפוך שיחו לפני הקב"ה שיחלצו למרחב כמאמר הכתוב (תהלים קב, א) "תפילה לעני כי יעטף ולפני ה' ישפך שיחו". וכאמרם במסכת נדה (ע, ע"ב) מה יעשה אדם ויתעשר יתפלל למי שהעושר והנכסים שלו. ויחזק לבו בבטחונו ובתקוותו בו יתברך, ויקבע בלבו אשר בלעדו יתברך אין לו ממי לבקש עזרה. וכבר מבואר בספר נפש החיים (שער ג, פרק י"ב) אשר אם רואה אדם את עצמו בצער חלילה, יתבונן באחדות הבורא אשר אין עוד מלבדו, ואז ממילא יסתלקו ממנו כל הדינים והקטרוגים", עכ"ל. הרי מי שיש לו איזה צער, מוטל עליו לפפשש במעשיו ולעשות תשובה, ולהתפלל לה' ולבטוח בו, ואם יעשה כל זה בודאי ינצל מכל צער וצרה, ויזכה לישועת ה' כהרף עין!

הבוטח בשמי אני מצילו

ונסיים בדברי המדרש (תהלים שוחר טוב מזמור לא) ז"ל, "אמר להם הקדוש ברוך הוא בטחו בשמי ואני עומד להם, שנאמר יבטח בשם ה': וישען באלהיו (ישעיהו ג, א), ולמה, שכל מי שבוטח בשמי אני מצילו, תדע לך שכן חנניה מישאל ועזריה בטחו בשמי, ובשביל שבטחו בשמי הצלתי אותם, נבוכדנצר הרשע אמר בריך אלההו די שדרך מישך ועבד נגו, די התרחיצו עלוהי (דניאל ג, כח), וכן דניאל לא הצלתי אותו אלא על שבטח בשמי, שנאמר והסק דניאל מן גובא (דניאל ה, כד), ולמה, די הימן באלהה (שם), אמר דוד הואיל שכך הוא, כל הבוטח בך נמלט, אף אני אבטח בך, שנאמר בך ה' חסיתי", ע"כ. דברים נפלאים! אם נמצא האדם בכל צרה שהיא, או איזה חולי ומחלה שבעולם ל"ע, יבטח בה', ויזכה לינצל מאותו צרה!